

УДК 94(477.83/.86):27-745"1412"(093.2)

DOI: <https://doi.org/10.36477/2616-8510-2018-15-02>

Івашко Р. В.,

асп. кафедри історії середніх віків та візантиністики, Львівський національний університет ім. Івана Франка, м. Львів

ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВА СВІТСЬКОЇ ІНВЕСТИТУРИ НА ТЕРЕНАХ СПАДЩИНИ РОМАНОВИЧІВ У 1412 РОЦІ

Анотація. У статті автор дослідив, яким чином укладення договору в Любовні у березні 1412 р. спричинилося до встановлення права світської інвеститури на теренах спадщини Романовичів. Про його політично-релігійне значення можна дізнатися з епістолярних джерел та юридичних документів, датованих 1412 р.

Ключові слова: договір у Любовні, інвеститура, листування, судові рішення 8 листопада 1412 р.

Ivashko R. V.,

Postgraduate of Department of History of the Middle Ages and Byzantium, Ivan Franko Lviv National University, Lviv

DEFINING THE RIGHT OF THE SECULAR INVESTITURE ON LANDS OF THE HERITAGE OF ROMANOVICHES IN 1412 AD

Abstract. The author explored in the article how the conclusion of the agreement in Lubovna in March 1412 had influenced to establishment the right of secular investiture on lands of the heritage of Romanoviches. Epistolary sources and legal documents of 1412 revealed its political and religious significance.

Keywords: the Lubovnia agreement, investiture, correspondence, Judgment November 8, 1412.

Постановка проблеми. 23 вересня 1122 р. в імперському місті Вормсі укладено церковний конкордат між папою Калікстом II (1119-1124) та імператором Генріхом V (1106-1125), що завершив боротьбу за інвеституру в Європі. Основні його принципи стали основою церковних правовідносин в інших європейських католицьких країнах.

Згідно з досягнутими домовленостями церковні ієрархи отримували спочатку регалії та привілеї на феодалну власність від світського монарха як його васали, а потім патерицію та перстень від церковного верхника, що представляв Латинську Церкву (Concordat). Тому церковна кон'юнктура у середньовічній Європі стала відображенням політичної. У 1375 р. латинську митрополічу архієпископію створено у Галичі, право світської інвеститури в якому належало угорському монарху [Великий, 1999: 253-257]. З 1387 р. це право отримали польські монархи [Przebyszewski, 1999: 72].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розглядалася о. М. Сковирою [Skowyra, 2005: 13], К. Прокопом [Prokop, 2010: 46-47], Б. Модзалевська, В. Осадчим [Modzelewska, Osadczy, 2006: 290-291], о. Ю. Крентошем [Krętosz, 2012: 325-326], Т. Трайдосом [Trajdos, 2014: 316] та іншими як частина окатоличення в історії руських земель. Її унійний аспект досліджували І. Мончак [Мончак, 2012: 149-161], І. Скочиляс [Скочиляс, 2010: 15], Б. Флоря [Флоря, 2007: 267-284] та ін. На політичний аспект звернули увагу В. Кметь [Кметь, 2007: 124], Л. Зашкільняк, М. Крикун [Зашкільняк, Крикун, 2002: 77], Я. Ісаєвич, Л. Войтович [Ісаєвич, Литвин, Стеблій, 2006: 67, 70-71] та ін. Стан та перспективи подальших досліджень із історії Спішу окреслив Я. Куртика [Kurtyka, 2009] та ін.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є з'ясування того, яким чином договір у Любовні вплинув на укладення Церковної Унії та право світської інвеститури у Галицькій митрополічій архієпископії латинського обряду. Для цього автор проаналізував зміст відповідних фрагментів хроніки Яна Длугоша (1415-1480), договору, укладеного в Любовні (Стара Любовня, Східна Словаччина) у 1412 р., листів угорського короля Сигізмунда Люксембурзького (1387-1437) до імператора ромейв

Мануїла II Палеолога (1391-1425), англійського короля Генріха IV Ланкастера (1399-1413), зобов'язання великого литовського князя Вітовта Кейстутовича (1401-1430) 17 квітня 1412 р. та судового рішення гнєзненського митрополита Миколая Тромби (1412-1422).

Виклад основного матеріалу дослідження. 15 березня 1412 р. мирним договором, укладеним у Любовнянському граді, що у словацьких землях на Спішу, німецький та угорський король Сигізмунд Люксембурзький спробував закріпити «status quo» у політичних відносинах між Угорським королівством та формально об'єднаними Кревською унією Польським королівством та Великим Литовським князівством. У відповідному договорі угорський король вказав, що прагне щастя, справедливості, братерства та миру між собою, польським королем Владиславом II Ягайлом (1386-1434) та великим литовським князем Вітовтом – Александром Кейстутовичем. Король Сигізмунд Люксембурзький зобов'язувався, що не буде допомагати ворогам чи повстанцям проти польського монарха та литовського великого князя, не буде посягати на честь їх імен та володіння. Король Владислав II Ягайло та князь Вітовт Кейстутович зобов'язалися робити навзаєм королю Сигізмунду Люксембурзькому те саме. Землі Русі та Поділля повинні були знаходитись у володіннях польського короля до часу смерті угорського або ж польського монарха. Після смерті одного з них мир потрібно було продовжити ще на 5 років [Кревецький, 1925: 20-21].

Молдавське господарство мало залишитися васалом Польського королівства. Однак молдавський господар зобов'язувався надсилати війська на допомогу королю Сигізмунду Люксембурзькому кожного разу, коли той йтиме у похід із військом у кількості більше тисячі списів. Виняток становили випадки, коли господар занедужав або ж знаходився на службі у польського короля. Невиконання військової повинності каралося поділом Молдавського господарства між Угорським та Польським королівствами по р. Прут, причому Ясси та Білгород залишалися у володінні польського короля, а Кілія – у володінні угорського короля [Pilat, Cristea, 2017: 82, 96-97].

У випадку порушення умов договору порушників мали покарати у судовому порядку: представників угорської сторони – у Старій Всі, а польської сторони – у Сромовцях [Jana Długosza, 1982: 222-228]. Королі Сигізмунд Люксембурзький та Владислав II Ягайло на знак дружби здійснили полювання, провели лицарський турнір та ін. 8 листопада 1412 р. угорський король додатково уклав договір про те, що взамін застави шістнадцяти міст на Спішу він позичить 37 000 кіп празьких грошів у польського короля [Semkowicz, 1930: 155-157]. Кошти отримувалися з контрибуції, яку виплачував Тевтонський орден переможцям у Грюнвальдській битві згідно з Торунським миром 1411 р. Цікаво, що незадоволюючи укладення вказаних угод Владислав II Ягайло [1386-1434] та великий князь Вітовт Кейстутович розірвали дипломатичні відносини з Великим Новгородом [Насонов, 1950: 403-404].

У березні 1412 р. король Сигізмунд Люксембурзький написав «по-братерськи» листа до імператора ромеїв Мануїла II. У ньому він скаржився на агресію венеціанців стосовно Угорського королівства, які підняли «залізний ріг», тобто почали війну та «серп у чужий врожай послали» в Апулію і Далмацію. Угорський король навів приклад окупації візантійських територій – Криту, Евбеї, Мореї та пограбування Константинополя у 1204 р. [Сорочан С., Войтович Л., 2011: 400-401], шукаючи розуміння в імператора Мануїла II. Венеціанці захопили, зокрема, Падую, Верону, Віченцу, звідки прогнали імперських посесорів. Проте взимку попереднього року король Сигізмунд Люксембурзький надіслав війська, що відвоювали втрачені території, як він вважає, за допомогою «правиці Господньої». В березні 1412 р. залишені угорські війська знов відбили напад венеціанців. Натомість Дж. Ю. Норвіч вважає їх не агресорами, але заручниками обставин [Норвіч, 2010: 377-379]. Далі король писав про заплановану ним майбутню подорож до Італії восени з метою підтримки імперської корони для Алеманії, а після – й інших імперських діadem для Італії та Угорщини.

Король Сигізмунд Люксембурзький повідомив про єдність намірів із польським королем Владиславом II Ягайлом стосовно військових дій проти турків-османів навколо моря, що загрожують ортодоксальній Латинській вірі. До цієї коаліції він заохочував приєднатися імператора Мануїла II на певних умовах. Перш за все повинна була укладатися церковна унія, згідно з якою дочірня Грецька Церква мала поважати святу Римську матірню Церкву як головну. Наступне: згідно з автентичними дослідженнями давніх істориків титул імператора ромеїв повинен бути збережений поряд із титулом імператора Священної Римської імперії. Обидва можновладці мали разом слідувати проти варварських народів, а саме – турків-османів.

Король Сигізмунд Люксембурзький був зацікавлений у відновленні втрачених територій імперії РOMEIV, захоплених венеціанцями у 1204 р. Для цього імператор Мануїл II мав закрити візантійські порти для торгівлі з торговими суднами Венеції, спробувати повернути о. Крит за допомогою генуезців та Морею, де турки-османи могли об'єднатися з венеціанцями. Подальші переговори планувалося продовжити восени, коли король Сигізмунд Люксембурзький отримає діадему [Finke, 1896: 394-399]. За іронією долі папа Євгеній IV, який організовував похід на порятунок Константинополя, походив з Венеції [Gill, 1964: 35].

У березні 1412 р. король Сигізмунд Люксембурзький написав листа також до англійського короля Генріха IV Ланкастера. На початку його змісту довідуємося, що сім'ї обох монархів перебувають у безпеці та здоров'ї, адже їм допомагає «Король Небес». Далі король Сигізмунд Люксембурзький повідомив англійського короля про візит до Угорського королівства польського короля Владислава II Ягайла з дружиною Анною Цельською (1380/1381-1416), що стало зміцненням для Вселенської Церкви і Священної Римської імперії. Обидва монархи тоді вирішили об'єднатися для боротьби проти поган та невірних. Владислав II Ягайло повинен був укласти навечно мир із лицарями Тевтонського ордену – щиту та муру християн [Зашкільняк, Крикун, 2002: 96-97]. Король Сигізмунд Люксембурзький також скаржився на венеціанців, які атакували імперські володіння Фріул, Ломбардію і Тревісан. Проте за Божою поміччю агресорів було відкинуто. Опісля відновлено Церкву в Аквілеї, яка остаточно приєдналася до Венеціанської республіки аж у 1445 р. (Aquileia).

Король Сигізмунд Люксембурзький повідомив адресата про свою майбутню коронацію на св. Мартина (11 листопада) у Франкфурті згідно з рішенням електорів Священної Римської імперії. На неї запрошено англійського короля. Далі німецький та угорський король повідомив про плани зібрання (анти)папою Іоанном XXIII Церковного Собору для об'єднання Латинської та Грецької Церков та надіявся на співпрацю у цьому короля Генріха IV та його амбасадорів Гартунга Клюкса та Джона Стокса. Після виконання цього завдання християнські правителі повинні були спрямувати сили на відвоювання Святої Землі, втраченої у 1271 р.

Ще однією перешкодою для консолідації європейських монархів стала незгода між герцогами Бургундії (бургілійони) та Орлеану (арманьяки), за участі англійців, які, на думку короля Сигізмунда Люксембурзького, були винуватцями війн на Заході Європи [Ададуrow, 2002: 172]. Але угорський король заохотив короля Генріха IV не втручатися у боротьбу на континенті і посприяти укладенню миру [Мовчан, Кипаренко, 2012: 52]. Наприкінці він закликав не вступати в торговельні відносини з повсталими венеціанцями, не вартими довіри [Finke, 1896: 88-92].

17 квітня 1412 р. офіційну згоду та підтвердження про прийняття договору в Любовлі надав великий литовський князь Вітовт Кейстуович. Відповідне зобов'язання було затверджене за допомогою присяги на дерев'яному Хресті та його цілування. Тому в разі невиконання зобов'язань великий князь мав би очікувати покарання в цьому житті або ж навіть смерть. Князь Вітовт виявив свою прихильність протягом усього свого життя до німецького та угорського короля Сигізмунда Люксембурзького, зобов'язуючись не прагнути про контроль над його домінією, в тому числі і шляхом обману. Приналежність земель Русі та Молдовії мала бути визначена домовленостями у Любовлі без зменшення або ж додавання до них додаткових умов. Для дотримання цього зобов'язання князь Вітовт просив допомоги Бога, святого Хреста, Святої Марії Матері Христа та усіх святих. Для безпеки виконання цих постанов зобов'язання було завірене крім печатки великого литовського князя? ще печатками віленського єпископа Миколая з Гожкова (1408-1414), віленського старости Альберта-Монівіда (1396-1413), полоцького намісника Яна-Неміра (1412-1413) – свідків у даній справі [Lewicki, 1891: 54-55].

Після угоди в Любовлянському граді стало зрозуміло, що право світської інвеститури на землях Південно-Західної Русі належало польському королю. Король Владислав II Ягайло (не виключено, що на прохання львів'ян) звернувся до пізанського (анти)папи Іоанна XXIII (1410-1415) з проханням перенести катедру латинських архієпископів з Галича до Львова. Однак для її реалізації потрібно було ще отримати згоду пробоща костелу Діви Марії Сніжної у Львові Йоганна Рутені (Іоанна Русина) († після 1424 р.). Апостольська Столиця призначила гнєзненського архієпископа Миколая Тромбу, який 8 листопада 1412 р. видав судові рішення у спорах між міщанами Львова та згаданим пробощем про покарання 1000 флоринів у разі порушення укладених постанов. Місто Львів представляли Йоганн зі

Стина, Йоганн Ворст, Альберт Бухольц, Конрад Ріпен, Вінбон Вейденбург, Йоганн Зомерштейн, Георгій Кребель, Георгія Гебель, Петер Вольфрам та ін. [Kapral, 2011: 48-51]. Судове рішення складалося з дев'яти статей. За настоятелем збережено права отримання служебного, столового, коляди у розмірі трьох кіп, затвердження кандидатур захристияна та парафіяльного учителя, доходи зі ставка на території, підлеглий парафії (статті 1-5, 7-8). Передбачалося призначення двох наглядачів: архієпископа Миколая для виконання заповітів за участі пробоща та львівського архієпископа (стаття 6). Чи варто вважати архієпископа львівським, є дискусійним питанням, тому що в 1414 р. Апостольська Столиця вважала: латинська катедра знаходиться ще в Галичі. В останній статті постановлено, що перед Найсвятішими Дарами у Львівській катедрі вдень і вночі горітиме світло, згідно з бажанням жертводавців (стаття 9) [ЦДІАЛ. Ф. 131. Оп. 1. Од. зб. 50. Арк. 1; Skoczek, 1928: 51-53; Врадій, Кісь, Мітюков, 1972: 51-52; Кметь, 1999: 27-28].

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Проблема приналежності права світської інвеститури у Галицькій митрополичій архієпископії була пов'язана з політичною кон'юнктурою в Європі. Згідно з договором у Любовні між угорським королем Сигізмундом Люксембурзьким та польським королем Владиславом II Ягайлом право на неї було закріплено за польським монархом. Вже тоді було очевидне відмежування земель Південно-Західної Русі від Північно-Східної. Укладення угоди в Любовні було одним із заходів короля Сигізмунда Люксембурзького поряд із ліквідацією Західної Схизми та Церковної Унії та ін. для створення союзу європейських монархів, щоб ефективно протистояти турецькій загрозі. Король Владислав II Ягайло майже одразу скористався правом світської інвеститури, звернувшись до пізанського (анти)папи Іоанна XXIII з проханням про перенесення катедри галицьких латинських архієпископів до Львова. У листопаді 1412 р. письмову угоду було укладено з львівським плебаном Йоганном Рутені, поставленим за часів угорського панування у Львові. Обидва документи – угода монархів у Любовлі та угода з львівським настоятелем – уможливили перенесення катедри галицьких архієпископів до Львова та яцерковно-політичного впливу Корони Польщі в регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ададуров В. Історія Франції. Королівська держава та створення нації (від початків до кінця XVIII століття). Львів. – 2002. – 412 с. (Серія «Історія країн світу»).
2. Великий А. З літопису християнської України. Українська духовна бібліотека. Рим-Львів 1999. Кн. 2: XII – XIII – XIV ст. – 277 с.
3. Зашкільняк Л. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів / Зашкільняк Л., Крикун М. – Львів, 2002. – 752 с.
4. Історія Візантії. Вступ до візантиністики / [ред. С. Сорочан, Л. Войтович] – Львів, 2011. – 880 с.
5. Історія Львова : у трьох томах / [ред. Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій]. Т. 1. – Львів, 2006. – 296 с.
6. Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові. 1233-1799 / [ред. Н. Врадій, Я. Кісь, О. Мітюков]. – К., 1972. – 676 с.
7. Кметь В. Архієпископство римо-католицьке (архієпископія) // Енциклопедія Львова. Т. 1. – Львів, 2007. – с. 123-126.
8. Кметь В. Діяльність львівського латинського архієпископа Якуба Стрепи (1391-1409) (на матеріалах Центрального державного історичного архіву України у Львові) // Львів: місто – суспільство – культура: збірник наукових праць / [ред. М. Мудрий]. – Львів, 1999. Т. 3. – С. 22-31.
9. Кревецький І. Королівство Галичина і Володимирія // Стара Україна : часопис історії і культури : місячник. – Львів, 1925. 1-2. – С. 19-24.
10. Мовчан С. Велика Британія: географія, історія, культура / Мовчан С., Кипаренко Г. – Львів, 2012. – 496 с.
11. Мончак І. Флорентійський екуменізм у Київській Церкві. Унійна ідея в помісній еклезіяльній традиції / Мончак І. [пер. з англ. Р. Скакуна]. Пам'ятки історично-богословської думки. – Львів, 2012. – 364 с.
12. Новгородская первая летопись старшего и младшего изводов / [ред. А. Насонова]. – Москва-Ленинград, 1950. – 561 с.
13. Норвич Дж. История Венецианской республики / Норвич Дж.; [пер. с англ. И. Лемберг]. – Москва, 2010. – 862 с.
14. Скочиляс І. Галицька (Львівська) єпархія XII-XVIII століть: організаційна структура та правовий статус / Скочиляс І. – Львів, 2010. – 832 с.
15. Флоря Б. Исследования по истории Церкви. Древнерусское и славянское средневековье : сборник / Флоря Б. – Москва, 2007. – 436 с.

16. Центральний державний історичний архів у Львові (ЦДАЛ). Ф. 131. Оп. 1. Од. зб. 50.
17. Acta Concilii Constanciensis. Her. H. Finke. B. I: Akten zur Vorgeschichte des Konstanzer Konzils (1410-144). Münster, 1896. 424 s.
18. Aquileia – Aquileia. [електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.britannica.com/place/Aquileia>.
19. Lewicki, 1891 – Codex episcopalis saeculi decimi quinti. Monumenta Medii Aevi historica res gestas Poloniae illustrantia. T. XII. Coll. A. Lewicki. Kraków, 1891. T. II. 531 p.
20. Concordat of Worms. Europe [1122]. [електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.britannica.com/event/Concordat-of-Worms> (дата звернення: 16.02.2018)
21. Gill, 1964 – Gill J. Personalities of the Council of Florence and other Essays. – Oxford, 1964. – 297 p.
22. Jana Długosza, 1982 – Jana Długosza roczniki czyli kroniki sławnego królestwa Polskiego. ks. 10-11: 1406-1412. Warszawa 1982. 269 s.
23. Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa w XIII – XVIII wieku. (Spisy urzędników miejskich z obszaru dawnej Rzeczypospolitej, Śląska i Pomorza Zachodniego. T. 7: Ziemie Ruskie. Z. 1: Lwów). – Toruń, 2008. – 420 s.
24. Krętosz J. Powstanie w 1412 roku metropolii lwowskiej // Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne. 45. 2. 2012. – S. 316-330.
25. Kurtyka J. Badania nad późnośredniowiecznymi i nowożytnymi dziejami spisu. Przegląd źródeł i literatury // Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Z. 136. – 2009. – S. 33-48.
26. Modzelewska B., Osadczy W. Lwowska metropolia // Encyklopedia Katolicka. t. 11. – Lublin 2006. – S. 290-295.
27. Pilat L., Cristea O. The Ottoman Threat and Crusading on the Eastern Border of Christendom during the 15th century. – Brill, 2017. – 346 p.
28. Prokop K. Arcybiskupi haliczcy i lwowscy obrządku łacińskiego. Szkice biograficzne. Biblioteka «Wołania z Wołynia». – Biały Dunajec-Ostróg, 2010. – 449 s.
29. Przebyszewski B. Święta Jadwiga Królowa. Zdobna w cnoty. – Kraków, 1997. – 196 s.
30. Semkowicz W. Akt zastawu XVI miast Spiskich Polsce z r. 1412 // Wierchy. R. 8. – 1930. – S. 152-157
31. Skoczek, 1928 – Skoczek J. Ze studjów nad średniowiecznym Lwowem. Pamiętnik historyczno-prawny, red. P. Dąbrowski. T. 6. Z. 3. – Lwów, 1928. – 113 s.
32. Skowyra M. Sprawa przeniesienia stolicy archidiecezji lwowskiej z Halicza do Lwowa. Radość Wiary. 5 (48). – 2005. – S. 13.
33. Trajdos T. Polityka króla Władysława II Jagiełły wobec kościoła katolickiego na ziemiach ruskich królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego // Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne. 141. z. 2. – 2014. – S. 315-337.

REFERENCES

1. Adadurov, 2002 – Adadurov V. (2002). Istoriia Frantsii. Korolivska derzhava ta stvorennia natsii (vid pochatkiv do kintsia XVIII stolittia) [History of France. The royal state and the creation of a nation (from the beginning to the end of the XVIII century)]. Seriiia «Istoriia krain svitu», Lviv, 412 s.
2. Velykyj, 1999 – Velykyi A. Z litopysu khrystyianskoi Ukrainy [From the Chronicle of Christian Ukraine]. Ukrainska dukhovna biblioteka. Rym-Lviv 1999. kn. 2: KhII – KhIII – XIV st. 277 s.
3. Zashkilniak L. and Krykun M. (2002), Istoriia Polishchi. Vid naidavnishykh chasiv do nashykh dniv [History of Poland. From ancient times to the present day], Lviv, 752 s.
4. Sorochan, Voitovych, 2011 – Istoriia Vizantii. Vstup do vizantynistyky [History of Byzantium. Introduction to Byzantine Studies], red. S. Sorochan, L. Voitovych, Lviv, 2011. 880 s.
5. Isaievych, Lytvyn, Steblii, 2006 – Istoriia Lvova. U trokh tomakh [History of Lviv. In three volumes], redkol. Ya. Isaievych, M. Lytvyn, F. Steblii? t. 1? Lviv? 2006? 296 c.
6. Katalog perhamentnykh dokumentiv Tsentralnoho derzhavnogo istorychnoho arkhivu URSR u Lvovi. 1233-1799 [Catalog of parchment documents of the Central State Historical Archives of the Ukrainian SSR in Lviv. 1233-1799], red. kol. N. Vradii, Ya. Kis, O. Mitiukov, K., 1972, 676 s.
7. Kmet V (2007),. Arkhiiepyskopstvo rymo-katolytske (arkhidietseziia) [Archbishopric of the Roman Catholic (archdiocese)], Enyklopediia Lvova, t. 1, Lviv, s. 123-126.
8. Kmet V. Diialnist lvivskoho latynskoho arkhiiepyskopa Yakuba Strepy (1391-1409) (na materialakh Tsentralnoho derzhavnogo istorychnoho arkhivu Ukrainy u Lvovi) [Activities of the Lviv Archbishop Yakub Strepa (1391-1409) (on materials of the Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv)], Lviv: misto – suspilstvo – kultura. Zbirnyk naukovykh prats, red. M. Mudryi. Lviv, 1999, t. 3, s. 22-31.
9. Krevetskyi I. (1925), Korolivstvo Halychyna i Volodymyriia [Kingdom of Galicia and Volodymyria], Stara Ukraina : chasopys istorii i kultury : misiachnyk, Lviv, 1-2, s. 19-24.

10. Movchan S., Kyparenko H. (2012). Velyka Brytaniia: heohrafiia, istoriia, kultura [Great Britain: Geography, History, Culture], Lviv, 496 s.
11. Monchak I. (2012). Florentiiskyi ekumenizm u Kyivskii Tserkvi. Uniina ideia v pomisnii ekleziialnii tradytsii [Florentine Ecumenism in the Church of Kyiv. The idea of a church union in a local eclectic tradition], per. z anhl. R. Skakuna. Pamiatky istorychno-bohoslovskoi dumky, Lviv, 364 s.
12. Novhorodskaia piervaia lietopis starsheho i mladsheho izvodov [The first chronicle of Novgorod of the senior and junior gatherings], red. A. Nasonova. Moskva-Leninhrad, 1950, 561 s.
13. Norvich Dzh. (2010). Istoriia Venetsianskoi respubliki [History of the Venetian Republic], per. s anhl. Y. Lemberh, Moskva, 862 s.
14. Skochylas I. (2010). Halytska (Lvivska) yeparkhiia XII-XVIII stolit: orhanizatsiina struktura ta pravovyi status [Galician (Lviv) diocese of the XII-XVIII centuries: organizational structure and legal status]. Lviv, 832 c.
15. Floria B. (2007). Issledovaniia po istorii Tserkvi. Drievnirusskoie y slavianskoie sriednieviekovie: sbornik [Studies on the history of the Church. Old Rus and Slavic Middle Ages: a collection], Moskva, 436 s.
16. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv u Lvovi (TsDIAL) [Central State Historical Archive in Lviv (CSHAL)]. F. 131. Op. 1. Od. zb. 50.
17. Acta Concilii Constanciensis [Acts of the Constanze Council]. Her. H. Finke. B. I: Akten zur Vorgeschichte des Konstanzer Konzils (1410-144), Münster, 1896, 424 s.
18. Aquileia, available at: <https://www.britannica.com/place/Aquileia>.
19. Codex episcopalis saeculi decimi quinti [Collection of letters of the fifteenth century]. Monumenta Medii Aevi historica res gestas Poloniae illustrantia. t. XII. Coll. A. Lewicki, Kraków, 1891, t. II. 531 p.
20. Concordat of Worms. Europe, available at: <https://www.britannica.com/event/Concordat-of-Worms>.
21. Gill J. (1964). Personalities of the Council of Florence and other Essays, Oxford, 297 p.
22. Jana Długosza roczniki czyli kroniki sławnego królestwa Polskiego [Annales by Jan Długosz or the chronicles of the famous kingdom of Poland]. ks. 10-11: 1406-1412, Warszawa 1982, 269 s.
23. Kapral M. (2008). Urzędnicy miasta Lwowa w XIII – XVIII wieku [Officials of the city of Lviv in the 13th – 18th centuries]. (Spisy urzędników miejskich z obszaru dawnej Rzeczypospolitej, Śląska i Pomorza Zachodniego. T. 7: Ziemie Ruskie. Z. 1: Lwów). Toruń, 420 s.
24. Krętosz J. (2012). Powstanie w 1412 roku metropolii lwowskiej [The Establishment of the Lviv metropolis in 1412], Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne. 45. 2. S. 316-330.
25. Kurtyka J. (2009). Badania nad późnośredniowiecznymi i nowożytnymi dziejami spisu. Przegląd źródeł i literatury [Research on the Late Medieval and Modern history of Spisz. Review of sources and literature], Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Z. 136, s. 33-48.
26. Modzelewska B., Osadczy W. (2006). Lwowska metropolia [Lviv metropolis], Encyklopedia Katolicka. t. 11, Lublin, s. 290-295.
27. Pilat L., Cristea O. 2017 The Ottoman Threat and Crusading on the Eastern Border of Christendom during the 15th century, Brill, 346 p.
28. Prokop K. (2010). Arcybiskupi haliacy i lwowscy obrządku łacińskiego. Szkice biograficzne [Archbishops of Halych and Lviv of the Latin rite. Biographical sketches], Biblioteka «Wołania z Wołynia», Biały Dunajec-Ostróg, 449 s.
29. Przebyszewski B. (1997), Święta Jadwiga Królowa. Zdobna w cnoty [Saint Jadwiga, Queen. Ornate in virtue], Kraków, 196 s.
30. Semkowicz W. (1930), Akt zastawu XVI miast Spiskich Polsce z r. 1412 [Pledge act of the XVI cities of Spiš for Poland from 1412], Wierch., r. 8, s. 152-157.
31. Skoczek J. (1928), Ze studjów nad średniowiecznym Lwowem [From studies on medieval Lviv]. Pamiętnik historyczno-prawny, red. P. Dąbrowski. t. 6. z. 3, Lwów, 113 s.
32. Skowrya M. (2005), Sprawa przeniesienia stolicy archidiecezji Lwowskiej z Halicza do Lwowa [The case of transferring the cathedral of the Archdiocese of Lviv from Halych to Lviv], Radość Wiary. 5 (48), s. 13.
33. Trajdos T. (2014), Polityka króla Władysława II Jagiełły wobec kościoła katolickiego na ziemiach ruskich królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego [The policy of King Władysław II Jagiełło relatively to the Catholic church in the Ruthenian lands of the kingdom of Poland and the Grand Duchy of Lithuania], Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne. 141. z. 2, s. 315-337.